

<http://www.turansam.org>

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 8/KIŞ, Sayı: 29

TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed and Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 8/WINTER, Issue: 29

(1)

Doç. Dr. Gülnara GOCAEVA MEMMEDOVA

Prof. Dr. Şureddin MEMMEDLİ*

BORÇALI'DA NEVRUZ – BAHAR – ÇINAR BAYRAMI**

NEVRUZ – SPRING – SYCAMORE DAY IN BORCHALY

ÖZ

Türklüğün önemli kısımlarından biri de günümüz Gürcistan arazisinde meskûn olan Borçalı – Karapapak Türkleridir. Bu 500 binlik Azeri topluluğu, Türklüğü en saf şekilde yaşatmaktadırlar, Türkün ezeli gelenek-göreneklerini, adet-örflerini de katkısız biçimde koruyup saklamaktadırlar. Borçalılılar Nevruz bayramını da şölenle kutlamaktadırlar. Borçalı'da bu bayrama Nevruz, Bahar ya da bölgedeki ziyaret ocağı olan Çınar ağacı şerefine Çınar Günü demektedirler. Sunulan makalede Gürcistan'daki Borçalı Karapapak Türklerinin Nevruz görenekleri anlatılmaktadır.

Anahtar kelimeler: Nevruz, Bahar, Borçalı, Çınar

ABSTRACT

One of the Turks is also important parts Borchaly-Azeri in Georgia today. The population of Turks lived in its purest form. Eternal traditions of folk songs, the pieces are in-store and protect customary in pure form. Borshaly Azeri's and celebrates the feast of Nowruz holiday. Nowruz holidays in Borchaly this; they say fall or Halloween Plane. Offered in Georgia Borchaly Karapapak article describes the customs of Nowruz Turkish.

Keywords: Nowruz, Spring, Borchaly, Sycamore tree

* Ardahan Üniversitesi öğretim üyeleri, Ardahan/TÜRKİYE; shureddin@gmail.com, gulnara59@gmail.com

** Makale, “Gürcistan'da Âşık Şiiri Gelenekleri” konulu araştırma projesi zemininde hazırlanmıştır.

<http://www.turansam.org>

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 8/KIŞ, Sayı: 29

TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed and Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 8/WINTER, Issue: 29

1. GİRİŞ

Bildiğimiz gibi, Birleşmiş Milletler'in Genel Kurulu 21 Mart'ı “Uluslararası Nevruz Günü” ilan etmiş, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü UNESCO Dünya Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi'ne Nevruz Bayramı'nı Azerbaycan milli kültür mirası olarak dâhil etmiştir (https://az.wikipedia.org/wiki/Novruz_bayramı)

Bu gün her yönüyle iyiyi, doğruyu, güzeli, mutluluğu sergiler. Gece ile gündüz zaman açısından beraberleşir. İnsanlar arasında kırıngılık ortadan kalkar, içtenlik tohumları filizlenir ve kuvvetlenir.

Azerbaycan Türkleri de Nevruz'u en şölenli bayram düzeyinde kutlarlar.

Azeri Türkleri arasında bu bayrama Nevruz (Noyruz), yahut da daha çok Bahar Bayramı, ya da Farsça yeni gün anlamına uygun gelen Nevruz kelimesi karşılığında “Yence gün” (yenice gün) denir. Gürcistan Azeri Türkleri arasında Nevruz, daha çok Yaz (ilkbahar) Bayramı veya Çınar Günü tanımları geçer.

Azerbaycan sözlü halk edebiyatında Nevruz koşukları, Azerbaycan yazınında Nevruziye şiirleri yaygındır.

2. GÜRCİSTAN TÜRKLERİNİN NEVRUZ ÖRFLERİNDEN

Baharın geliş müjdesi Gürcistan'a bağlı olan, sazın sözün beşiği olarak tanımlanan Borçalı Türkleri arasında da asil halk bayramı düzeyinde kutlanmaktadır.

Gürcistan'da bu günü Bahar bayramı olarak Azeri Türkleriyle birlikte Gürcüler de kutlarlar. Nevruz bayramı dolayısıyla Gürcistan'ın bölge okullarında iki gün resmi tatildir. Bu bayram Gürcistan'da dostluk, iltifat kaynağıdır. Her sene geleneksel olarak Gürcistan cumhurbaşkanı, başbakan, vb yüksek düzey yöneticilerinin katılımlarıyla Marneuli şehrinde, Kardabani şehrinde, vb kasabalarda Gürcü ve Azeri haklarının temsilcileri bir araya gelerek, bayram sevincini paylaşırlar.

Bu günler Gürcistan'da Türklerin meskûnlaştıkları şehir ve köylerin hepsinde – Tiflis'in Ortaçala, Saburtala mahallelerinde, Marneuli, Bolnisi, Dumanisi, Kardabani, Sagareco, Telav, Lagodeh, Kaspi, Msheta, Çalka ilçelerinde, Akçakale, Koçulukale, Mührenkale yörelerinde, Sarban, Sadaklı, Ulaçlı, Kölagir, Arıklı, Kızılhacılı, Kosalı, Saraçlı köylerinde, tüm Karapapak yerleşim yerlerinde şenlikler devam etmektedir.

2.1. Nevruz Öncesi Çilleler

Borçalı Karapapak Türkleri kış girince ilkbaharın özlemini çekerler.

21 Aralık'tan itibaren “Büyük Çille”, 1 Şubat'tan sonra “Küçük Çille” gibi nitelendirilir.

Büyük çille kışın en zorlu dönemidir. Bu günler uzun kış eyyamıdır, karlı buranlı geceler, gündüzlerdir.

Küçük çille (küçük kardeş) kışın son gücünü denediği dönemdir. Geceler soğuk, gündüzler kısmen ılık olan günlerdir. Pencerelemin, kapıların şişen zamandır.

20 Şubat'ta ilk cemrenin havaya düştüğü, sonraki haftalarda toprağa, suya, rüzgâra nefes verildiği zannedilir. Bu dönemde “Hıdır Nebi”, “Yel Baba”, “Karının Borcu”, “Boz Ay”, “Dört Atlı Yenice Gün”, “Dört Çarşamba” isimleriyle bilinen halk gelenek görenekleri de vardır.

Hıdır Nebi merasimi küçük ayın (Şubat'ın) 10'u ile 17'si arasına rastlar. Hıdır Nebi'nin bu gün geleceğine, geldiğinde insanlara huzur, sağlık getireceğine inanılır. Hıdırcılar denilen gençler Hıdır için bekçilik yaparlar. Bu günler tipilerle hafızalarda kalır. Merasimin ilk günü çiftçiler, sayacılar toprağın ısınması için dua ederler. Bu gün özellikle yarmadan veya iyi cins buğdaydan koyut (kavut) ikram edilir.

2.2. Nevruz Çarşamba Akşamları

Nevruz'a bir ay kalmış her haftanın Çarşamba akşamlarının özgü ismi ve törensel özgülükleri vardır.

<http://www.turansam.org>

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 8/KIŞ, Sayı: 29

TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed and Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 8/WINTER, Issue: 29

Çarşamba akşamı denildikte haftanın Çarşamba gününden önceki Salı günü kastedilmektedir. Çarşamba akşamlarının her biri bir at olarak imgeleştirilir, “dört atlı Nevruz” deyimi de şuradan gelir.

1. hafta Ezel Çarşamba veya Su (damcı) Çarşambası olarak bilinir.

Bu hafta buzlar erir, pınarlar, çeşmeler coşmaya başlar.

Borçalı arazisinden geçen Kür, Hıram (Ehram), Algit ırmaklarından, çeşmelerden sabah erkenden temiz su getirilip evlere, bahçelere serpilir. Bu günler bağ-bahçeler sulanır, elbiseler akarsuya çekilir.

Salı günü tan vaktinde Kür, Hıram, Algit nehirleri kıyılarına çıkılır. Bu zaman akarsuların birkaç saniye diliminde durduğu zannedilir. Duran sudan her kes kendi kısmetini almak ister, bu suda el yüzlerini yıkarlar. Önceki yıl niyet edip dileği gerçekleşenler bu sene akarsuya girip çıkarlar.

Bu çarşambadan itibaren ovalarda kırlangıçlar gözükmeye başlar, turnalar uçup gelirler. Dağlar döşünde Nevruzgülü de denilen kardelen, nergis çiçekleri baş kaldırır.

İlkbaharın ilk müjdecileri, başka deyişle, elcileri doğanın en zarif kuşu olarak bilinen karankuşlar (kırlangıçlar), doğanın en ince çiçeği olarak bilinen nergisler olur.

Bu günden itibaren çocukların bayram sevinçleri aşıp taşar. Mahallelerde yumurta dövüştürülmesi başlar. Yumurta dövüştürülmesinde kazanılan çiğ yumurtalardan evlerde kayganak (omlet) pişirilir. Çocuklara, ergen kızlara yeni yeşil elbiseler alınır.

2. haftanın Çarşamba akşamına Od (ateş, kıvılcım) Çarşambası denir.

Bu çarşamba akşamında tongaller, yani şenlik ateşleri yakılır (Borçalı ağzında royroy denir). Her kes için bu alevin üstünden atlamak bir nevi mutluluk görüngüsü sayılır. Bu alevin niyetlerin, dileklerin gerçekleşeceğini sağlayan bir güç olduğuna inam beslenir. Bu sırada günahların ve kötülüklerin ateşte yanması dilenir, insanların her türlü kötülükten arındırıldığına inanılır.

Bu çarşamba “Semeni” hazırlamak için buğdaylar ıslatılıp tabaklara yerleştirilir. Bir hafta içinde bu tohumlardan yeşillikler boy verir. Bu çimlenen yeşillığe “Semeni” denir. Semeni, Nevruz'un, baharın etnografik unsurudur, en belirgin simgesel belirtisidir, doğanın canlanmasının, baharın, bereketin, bolluğun belirgin görüngüsüdür.

3. haftanın Çarşamba akşamının ismi Yel (rüzgâr) Çarşambası olarak geçer.

Bahar nesimi doğaya bir serinlik, sıcaklık getirir. Yeni yelin (rüzgârın) uyanan toprağa, tomurcuklanmakta olan ağaçlara müjde sunduğu düşünülür. Yüze değen ılık meh (meltem) baharın insanlara merhabası olarak kabul edilir.

Bu Çarşamba akşamında “Haşıl” denilen özel yarma bulgur yemeği yahut da artım alameti olarak pilav, hengeli, vb yöresel yemekler pişirilip yenilir. Sofrada “nezik” denilen tatlı ekmek de bulunmalıdır. “Nezik” ekmeğinin malzemeleri süt, yumurta, tereyağı, tozşeker, mayadur; mayalanmış hamur üzüm kurusuyla ve cevizle süslenerek fırına verilir.

Bu Çarşamba akşamının ilginç bir örfü vardır. Ergen kızlar ve erkekler geç yatarlar, niyet, dilek tutarlar. yatmazdan önce “küllu kömbe” denen tuzlu ekmek yerler. Gece rüyalarında onlara su ikram eden birisi olur. Su veren genç erkek veya kız “küllu kömbe” yemiş gencin kısmeti sayılır.

O gece söğüt ağaçlarının altına gidip, Yel Baba'dan niyette bulunulur.

4. haftanın, yani sonuncu haftanın Çarşamba akşamı daha özendir. Toprak (toz) veya İl Ahır (son) Çarşamba olarak bilinir.

Bu hafta tarım işleri hızlanır, tarlalara erken yetişen patates (kartof), mısır (karğıdalı) tohumları serpilir. Bu haftanın Salı günü bir daha havlular, bağlar, bahçeler süpürülür, halıların ve kilimlerin tozu temizlenir.

Son Çarşamba akşamı gecesinin “Yüzük Yüzük” adlı bir örfü de özgüdür. O gün seher az yaşlı

<http://www.turansam.org>

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 8/KIŞ, Sayı: 29

TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed and Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 8/WINTER, Issue: 29

çocuklar, yolda hiç kimseyle konuşmamak koşuluyla bir kaptan nehirde, çeşmeden “lal su” (konuşmaz su) getirirler. Gelin olarak ilk kez Nevruz'u karşılayan gelinlerin evlerine toplanırlar. “Lal su” bir tas içine dökülür, etkinlik katılımcıları o tase birer yüzük veya başka nişane atarlar. Şiir ezberi fazla olan ihtiyar ninelerden birisi farklı türküler, bayatılar veya koşmalar, giraylılar söyler. Bir kız çocuk elini atıp, tasta bir nişane çıkarır. O bayatı örneğinin içeriği o nişane sahibine hedeflenerek, yorumlanır.

İl Ahır Çarşamba gününde Bahar, yeni gün, yeni yıl gelmiştir hesap edilir.

Çarşambaların sıraları yörelere göre değişebilir. Birinci çarşambaya Yel Çarşambası, ikinciye Su Çarşambası, üçüncüye Toprak Çarşambası, dördüncüye Od (ateş) Çarşambası da denilebilir.

2.3. Nevruz Günü

Nevruz (yeni gün) anı geleneksel olarak 21 Mart'ı 22 Mart'a bağlayan gece yarısı hesap olunur.

Yeni günün olmazsa olmaz örflerinden:

Akrabalar, komşular, dost-tanışlar, çocuklar, ihtiyarlar her kes umu küsü olmaksızın bir araya gelirler, birbirlerinin evlerine misafir gider, misafir ağırlarlar. Birbirlerine Nevruz payı götürürler.

Nevruz gününe hiç kimse küsülü girmemelidir. Suçlu oldu olmadı taraflardan yaşça küçük olanlar büyüklerin huzuruna gelir, özür-falan dilemeksizin, olup geçenleri tartışmaksızın barışırlar. Önceki Nevruzdan sonraki inciklikler unutulmalıdır.

Bu gün kesinlikle gıybet, dedikodu yapılmaz.

Nevruz tongalı (alevi) bir daha yakılır. Tongal üstünden atlayarak, bir daha aleve yüz tutarak, hoş dilekler söylenir.

Borçalı'da el öpme, özellikle çocuklara el öptürmek uygun görülmez. Çocukların alınlarından öpülür, onlar bayram soykatıyla, bayram payıyla sevindirilir.

Her evde, her odada Semeni, yani Nevruz yeşilliği süslenir.

Honcalar, yani şeker ve meyvelerle süslenmiş bayram tepsileri hazırlanır.

Yumurtalar renk renk boyanarak, sofralara konulur.

Yedi tür yemek hazırlanır.

Bazı yerlerde Cıdır, yani Cirit at yarışı düzenlenir.

Nişanlı, adaklı kızlara damat (bey) ailesi tarafından Nevruz payı sunulur.

Aile üyelerinin sayısı kadar mum yakılır. Bu mumları üfürüp söndürmek olmaz. Mum bitinceye kadar yanmalıdır.

Çocuklara tatlılar, ihtiyarlara meyveler dağıtılır.

İlginç örflerden biri de papak atma geleneğidir. Akşamleyin çocuklar ve ergen erkekler evlere kapıdan papak (şapka) veya torba (şimdi poşet) atarak, bir kenarda saklanırlar. Papaklara ev hanımları veya ergen kızlar Nevruz payı – şekerleme, boyanmış yumurta, kurabiyeler, kuru yemiş koyarak, dışarı bırakırlar. Papak sahipleri paylarını alarak, memnun halde başka evlere koşarlar.

Nevruz gününün çocuk oyunları arasında “Aşık Aşık”, “Enseli”, “Kapı Pusma”, “Köse Köse”, vb oyunlar Borçalı'da da devam ettirilmektedir.

2.4. Borçalı Nevruz Sofrası

Borçalıların Nevruz sofrasında olmazsa olmaz taamlardan bazıları şunlardır:

Dolma. Borçalı'da daha çok üzüm yaprağı dolması, lahana dolması pişirilir.

Et kavurması

Ploy (pilav). Borçalı'da en çok kişmişli (kuru üzümlü) pilav, kazmaklı (kızartılmış yufkalı) pilav,

<http://www.turansam.org>

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 8/KIŞ, Sayı: 29

TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed and Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 8/WINTER, Issue: 29

meseleli veya sebze pilav türleri yaygındır.

Bayram tatlıları

Ceviz, fındık, kestane, fıstık, vb

Fesseli: Kabartılmış hamurun her iki tarafı yağda kızartılarak hazırlanır.

Meyve kuruları (üzüm, elma, armut, incir, hurma, içde, vb kuruları)

Mürebbe (murabbalar – reçeller). Daha çok kiraz, incir, ayva, kızılca, böğürtlen, ceviz, armut, yabani elma reçelleri.

Renkli yumurtalar

Salatalar. Daha çok sebze salataları hazırlanır.

Sebzeler

Sucuk – cevizli pekmezli üzüm sucuğu; vb

2.5. Borçalı Nevruz “Honca”sı

Nevruz sofrası için hazırlanan özel tatlı, kurabiye ve şekerleme sinisine, tepsisine “Honca” denir.

Önceler Borçalı’da “bohça” sözlüğü kullanılmıştır. Bu da onunla ilgili idi ki, Nevruz payları tepsilerde değil, örtüye, kumaşa bükülerek götürülürdü. “Bohça bağlamak” deyişi de vardır.

Hâlihazırda tepsiler kullanıldığı dolayısıyla “honça” kelimesi ortaya çıkmıştır.

Honca’nın ten ortasında mutlaka semeni bulunmalıdır. Semeni mumlarla çevrelenmelidir. Honca sinisine nefis tatlılar, kurabiyeler, ceviz, fındık, kuru yemiş, çeşitli taamlar düzülür.

Honca’nın olmazsa olmaz taamları şunlardır:

Baklava: Cevizli hamur tatlısıdır. “Borçalı Baklavası” denilen çeşidi de vardır.

Konfetler (şekerlemeler). Borçalı’da naneli konfet, noğul, şokolad sevilir.

Katlama: Kat kat yapılan sütlü hamur tatlısı

Meyveler (badem, fıstık, ceviz, kuru üzüm, elma, armut, vb)

Şekerbura: özel Nevruz kurabiyesidir

Yeşil-kırmızı boyanmış yumurtalar

Özel “yedi sin” honcaları da hazırlanabilir. Bu honcalarda s harfiyle başlayan yedi tür yemek, tatlı, nesne olur. Örneğin: saat, sarımsak, sebze, sikke, sirke, su, sumak.

3. BORÇALI’DA NEVRUZ ÇINAR TÖRENİ

22 Mart günü seher erkenden Ulu Çınar ağaç pirinin gölgesine toplanılır. Bayramın asil halk töreni burada gerçekleşir. Bu törenden yola çıkmakla Borçalı’da Nevruz’a Çınar Günü de denilir (<https://www.youtube.com/watch?v=cNCK3Wv6CdE>).

Bu halk töreni Borçalı bölgesinin coğrafi konumsallık açısından merkez hissesinde yerleşen Marneuli ilçesine bağlı Candar köyü arazisinde Algit çayı kıyısında bulunan, yaşı yüzyıllarla ölçülen Çınar pirine saygıyla ilgilidir.

Yakın uzak köylerden gelip bu ziyaretgâh, ocak yerinde şadlık geçirirler.

O hem de niyet ağacıdır. Bayram günü ağacın şah budaklarından (dallarından) salıncaklar asılır, niyetliler salıncakta sallanırken niyetlerini de söyler, gelen Nevruza kadar murada erişmeği dilerler. Nezir verir, kurban keser, mum yakar, çalıp oynarlar.

Çınar çevresinde her yıl kara zurna kayım kayım kaynatır, sona bağlama saz hazin hazin kalbi coşturur. Bu Çınar piri yurdun koruyucusu, bereket simgesi, yurt şerefi olarak algılanır. Bu yurt çınar boylu mert oğullarına güvenir. Ulu Çınar koynunda herkes: “Gelen Nevruz’a kadar bizi dertten-beladan irak eyle” diye

<http://www.turansam.org>

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 8/KIŞ, Sayı: 29

TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed and Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 8/WINTER, Issue: 29

dualar okur.

Nevruz günü Çınar ağacının en üst dalına leylek konar. Leyleğin gelişiyle bu senenin huzurlu, yoksa telaşlı geçeceği yozular.

4. NEVRUZ KONUSU BORÇALI FOLKLORUNDA, ÂŞIK ŞİİRİNDE

Nevruz, zaman zaman kültürü, edebiyatı, şiiri daha çok etkilemiştir.

Bir esatir örneği (derleyen: Osman Ahmedoğlu):

“Dünyanın pek başlangıcında, Âdem Ata zamanından bir az sonra Borçalı çökeğine Nevruz zamanı bir katar kafile gelir. Nehir kıyısında bir ananın çocuğunu sel koynuna alır. Ana diz çöküp Tanrı'ya yalvarıp yakarır, nehrin suyu soğulur, çocuk selamet kalır.

Nehir dile gelip der:

– Ben o çocuğu ana hatırına selamet sakladım.

İlin başçıları derler:

– O ki böyle oldu, bu nehrin adını Anahatır, bu boşluğa Boşçalı adı veririz, buranı kendimize yurt seçeriz” (Hacılar 2011: 51).

Burada Tanrı'nın ana yalvarışını işitip, yavrusunu kurtarması ve dolayısıyla Borçalı'yı anaya Nevruz gününde yurt vermesi önemli imgelerdir.

Bayram adet-örflerinin süsü folklor örnekleri – Nevruz nağmeleri (koşukları), Nevruz bayatıları (manileri) yanında hem de yerel ozanların bağlama eşliğinde okudukları koşmalar, giraylılar, şairlerin ilhamla söyledikleri dizelerdir.

Borçalı Karapapak Türkleri arasında yaşamakta olan Nevruz'la ilgili alkışlar (dualar), atasözleri, deyimler, çeşitli nağmeler (koşuklar) topluluğun düşünce ve inanışlarını ortaya koymaktadır.

Borçalı'da da okunan Nevruz nağmelerinden (Memmedli 2006) (Hacılar 2011):

Nevruz alkışlarından:

“Nevruz muradını versin!”

“Nevruz gülüne dönesin!”

“Nevruz'da bahtın açılsın!”

“Yüreğin Nevruz kadar açık olsun!”

Çarşamba akşamları deyimlerinden:

Nevruz gelir, yaz gelir,

Nağme gelir, saz gelir,

Her yandan avaz gelir,

Honcalı Nevruz gelir,

Goncalı Nevruz gelir.

Yahut

A Yel Baba, Yel Baba,

Dağda karı del, Baba,

Coşsun çayda sel, Baba.

Yahut

A Yel baba, Yel baba,

Müjde getir, gel, baba.

Dağıt dumanı,

Isıt havanı.

<http://www.turansam.org>

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 8/KIŞ, Sayı: 29

TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed and Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 8/WINTER, Issue: 29

Karı Nine dilinden:

*Kış, gözüne parmağım,
Yaza çıktı oğlağım.*

Semeni nağmesinden:

*Semeni, sakla meni,
Her yıl göylerdeyim seni.*

Yahut

*Koy boy atsın semenim,
Yeşilleşsin çimenim.*

Nevruz tongalleri üstünden atlanırken söylenen koşuklardan:

*Ağırılığım-uğurluğum odlara,
Tongallerden atlamayan yadlara.
Tongalleri odlayak,
Odlayak, ay can, ay can.
Od üstünden adlayak,
Adlayak, ay can, ay can.*

Nevruz ("Yüzük Yüzük") bayatılarından:

*Ağ devenin oyunu,
Çoban, kaytar koyunu,
Çoktandır görmemişim
Nazlı yarın boyunu.
Ay sarı kekil oğlan,
Dayısı vekil oğlan,
Atam sana kız vermez,
Buradan çekil, oğlan.
Armut ağacı haça,
Elim dolaştı saça,
Bir mert oğlan isterim,
Beni götüre kaç.
Azizinim, bize gel,
Sohbete gel, söze gel,
Karşıdan bayram gelir,
Yeşil giyin, taze gel.
Od yansın ocağında,
Köz kalsın bucağında,
Allah muradın versin,
Ağ oğlan kucağında.*

Bahar etkinliklerinin en önemli unsuru sazdır, sözdür, en şölenli icracıları üstat ozanlardır. Ünlü ozanlar Saraçlı Söyün, Han Kemandar, Dede Emrah, Mehmed Sadaklı makamları kalpleri coşturur.

Borçalılı âşıklarının, saz şairlerinin Nevruz koşmalarından örnekler:

Tehle Nevruz'un "Nevruz Günleri" redifli divanîsinden (Tehleli 2003: 76):

*Ey dilberim, fikir verme naza Nevruz günleri,
Mihmanım ol, gel kulak as saza Nevruz günleri.*

<http://www.turansam.org>

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 8/KIŞ, Sayı: 29

TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed and Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 8/WINTER, Issue: 29

*Huda'm seni ne hoş günde kudretinden yaratıp,
İcaza ver, senle çıkak yaza Nevruz günleri.*

Han Kemandar'dan (Âşık Kemandar 1989: 72):

*Âşık, Nevruz gelir, açılır güller,
Yazı duymayana yaz genim olsun.
Sazın avazıyla okur bülbüller,
Sazı duymayana saz genim olsun.*

Borçalılı şairlerin şiirlerinden dizeler:

Zelimhan Yakup (Yakup 2012: 220):

*Gitti kar boranım, geldi Nevruz'um,
Allah yüzümüze baktı, görüştük.
Yüz yüze dayandık, göz göze durduk,
Dünyanın ne güzel vakti görüştük.*

Refik Hümmet (Hümmet 2012: 126):

*Bahara aşk olsun, rengi açılmış
Topraktan boy veren ter çiçeklerin.
Çiçeği çıtlıyor, gözü açılır,
Bahtavar başına keleklerin.*

SONUÇ

Türk devletlerinin ve akraba topluluklarının kültür ve gönül bağı oluşturan Nevruz / Taze Gün / Ergenekon / Bahar Bayramı gibi böylesi geleneklerin devam ettirilmesi, aynı kaderi paylaşan, ortak hisler duyan, aynı ülkü taşıyan insanlarımızı uzlaştırmak, kopmamalarını sağlamak için de çok önemlidir.

Gürcistan'daki Borçalı Türklerinde de Nevruz'un genel milli, etnografik özellikleri yanında yöresel özgü motifleri de bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

1. Âşık Kemandar (1989), Borçalı Laylası, şiirler, Yazıcı neşriyat, Bakü
2. Hacılar, Valeh (2011). Azerbaycan Folkloru Antolojisi, Borçalı-Karapapak Folkloru, Nurlan neşriyat, Bakü
3. Hümmet, Refik (2012), Selam, Dünyanın Yiyesi, Elm neşriyat, Bakü
4. Memmedli, Şureddin (2006), Derlemeler, kaynak kişiler: Mayka Nebikızı (Kölagir köyü); Hakikat Gerekmezli (Marneuli), makale yazarının arşiv koleksiyonu, 17
5. Memmedli, Şureddin (2008), Borçalı Türklerinin Nevruz Gelenekleri, Azerbaycan Türk Kültür Dergisi, 373: 28–29, Ankara
6. Tehleli, Nevruz (2003), Dağlar Eğil Yar Görünsün, Nurlan neşriyat, Bakü
7. Yakup, Zelimhan (2012), Eserleri, 5, Şerq Qerb neşriyat, Bakü
8. <http://www.borchali.net> (28.2.2016)
9. https://az.wikipedia.org/wiki/Novruz_bayramı (28.2.2016)
10. <https://www.youtube.com/watch?v=cNck3Wv6CdE> (28.2.2016)